

Na de vier dagen, de elf steden

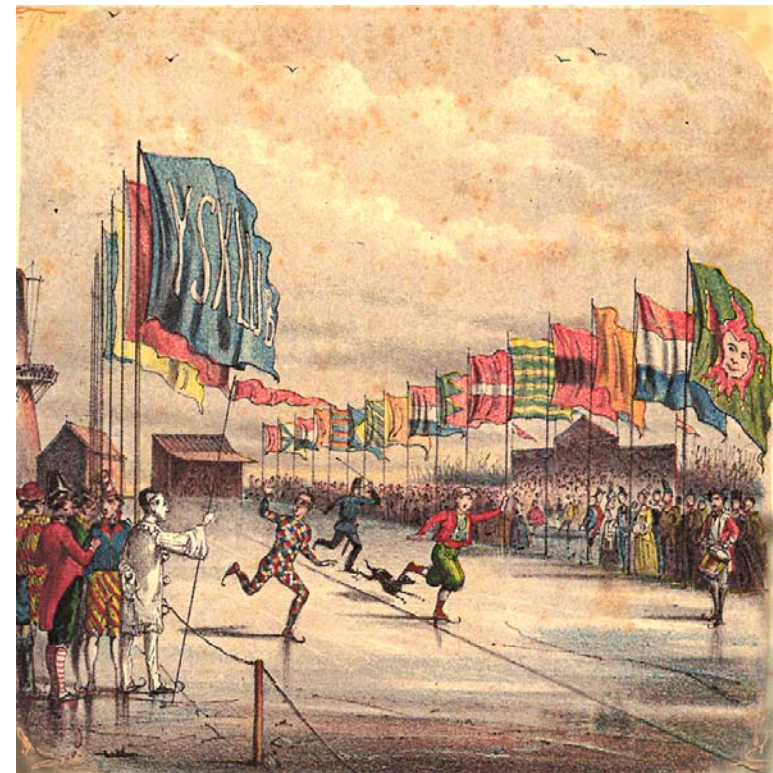
De redactie wenst alle lezers
een voorspoedig

2003

en een goed verzameljaar toe

**KOUWE
DRUKTE**

Uitgave van
De Doolster
verzamelkring

De Volksvermaken

J. ter Gouw
1871

6e jaargang – nummer 16 – januari 2003

Inhoud

Omslagillustraties..	. 2
Pantha Rhei	. 3
Een discussiepunt	.. 4
Verzameling René Diekstra naar het Eerste Friese Schaatsmuseum..	5
Grote Friese schaats	. 6
De onbekende Overijsselsche Schaatsenrijdersbond uit 1895 (2)	7
De ijsschoffel	.. 8
Advertentie ijsschaven	.. 9
Veersschaats uit een andere hoek?	. 10
De aller-aller-allerlaatste schaatsenmaker?	... 11
Sterke drank en Schaats'nrieden	. 13
Spreekwoorden en gezegden die aan de winter ontleend zijn (4)	. 15
Vitrine (16)	18
Siteseeing (3)	.. 21
Over Prijzenkousjes en Prijzengeldnetjes	.. 22
Drie moderne tegels met schaatstaferelen (15)	23
Bijzondere Duitse metalen schaats	. 25
Een goed 'verpakte' Elfstedentocht 1986	.. 26
Het krabbelbaantje (Aflevering 9: Kinderboeken en reclame)	28
Chinese schaatsen..	.. 32
Boek en zopie	. 33
Goed beslagen ten ijs komen	... 37
Kouwe Drukke	.. 38

*****

Expositie

Onder de titel **Flitsende IJzers** is er in de Bibliotheek van Deventer een tentoonstelling met materiaal afkomstig uit de collectie van Anrie Broere. Aangezien Deventer bekend is onder de naam Boekenstad ligt het accent op schaatsboeken. Deze tentoonstelling is te bezoeken van 3 februari t/m 1 maart. De openingsuren zijn: dinsdag en donderdag van 11.00-20.30 uur, woensdag van 11.00-17.30 uur, vrijdag van 10.00-17.30 uur en zaterdag van 11.00-16.00 uur. Adres: Centrale Bibliotheek, Brink 70, tel. 0570-675700

Medewerkers aan dit nummer waren: Anrie Broere, Aly en Hedman Bijlsma, René Diekstra, Ad Gras, Jitse Hotsma, Lamberthe J. de Jong, Harry Karssies, Frits Locher, Minne Iedes Nieuwhof, Ad van de Ouweelen, Bart van de Peppel, Teun Sluis en Tom Streng.
Gastmedewerkers: Dhr. Jan Nijensikkens en Mw. G. Vaessen-de Vries.

Omslagillustraties

Terwijl ik dit stukje zit te schrijven staan de kranten bol van de ijsberichten en besteedt de TV (te?) veel aandacht aan de Elfstedentocht. Ook worden in Friesland – en in andere delen van Nederland – weer verschillende kortebaanwedstrijden gehouden. Een fenomeen dat steeds meer een folkloristisch karakter begint te krijgen. Dat is jammer, want vooral vroeger werd er strijd geleverd op het scherp van de snede. Er werd letterlijk reikhalzend naar gekeken! De voorkant van Kouwe Drukke moet dan ook worden gezien als een eerbewijs aan de kortebaanwedstrijden. De tekenaar van deze fraaie kleurenlitho afkomstig uit *De Volksvermaken* van J. ter Gouw (1871) heeft zijn fantasie laten werken en waarschijnlijk gedacht aan het gezegde *als in Holland de winter invalt, is dit het begin van het Carnaval van het Noorden*. Geen spannende strijd deze keer, maar een vrolijk tafereel. Schaatsers verkleed als paljassen en vrolijk zwaaiend naar het publiek en achter de schaatsers - op kruischaatsen! - oom agent die een verdwaald hondje achterna zit. Let op de vlaggen links met IJclub en rechts met een hofnar. Ook de Pierrot links, zwaaiend met een soort wimpel, zal wel een betekenis hebben.

Van een heel andere orde is het prentje aan de achterkant van dit nummer, ontleend aan een Panorama van 1967. Prins Claus wordt gefeliciteerd met het uitlopen van De Vierdaagse en wordt opgewekt de Elfstedentocht te rijden. De Vierdaagse heeft hij volbracht, de Elfstedentocht heeft hij aan zijn zoon *Willem van Buren* over gelaten. Ook dit prentje is een eerbetoon; aan wie hoeft niet nader uitgelegd te worden.

Anrie Broere

(illustraties omslag, collectie Anrie Broere)

Expositie

Zoals Friesland “De Elfstedentocht” heeft, zo kent de provincie Groningen haar “Noorder Rondrit”. Het Groninger Schaatsmuseum te Sappemeer organiseert deze winter een expositie over de geschiedenis van deze beroemde Noorder Rondritten. In het museum pand aan de Noorderstraat 274 te Sappemeer wordt een historisch overzicht getoond van de **ritten**, de **ontberingen**, de **helden** en natuurlijk de **schaatsen**. Voorts wordt fotomateriaal geëxposeerd dat een mooi beeld geeft van de geschiedenis van de **Rondrit** vanaf 1940 tot heden.

De expositie is voor het publiek toegankelijk elke zondag van 12.00 uur tot 17.00 uur en op afspraak tot eind april 2003.

Pantha Rhei

Bij de laatst gehouden redactievergadering hebben we onze gedachten laten gaan over het redactioneel stukje dat ieder van ons bij toerbeurt schrijft. Moet het eenduidig, kritisch, provocerend, informerend, humoristisch of nostalgisch zijn? Of een mix van bovenstaande opsomming? Heel lang hoefde de discussie niet te duren. We waren er vrij snel uit dat elk van de redactieleden nog steeds vier mannen; wanneer wordt de redactie met een vrouwelijk lid versterkt- zo moet schrijven dat het past bij zijn aard. Elk vogeltje zingt zoals het gebekt is.

Persoonlijk vind ik dat een redactioneel voorwoord wel wat kritisch en prikkelends mag hebben. Het hoeft voor mij niet altijd een sfeerstukje te zijn. Als het maar positief is.

Zie als voorbeeld de bovenstaande opmerking over een vrouwelijk redactielid. Wie van de vrouwelijke verzamelaars voelt zich nu geroepen tot de redactie toe te treden? Er heerst een goede, mannelijke, dus rondborstige sfeer tijdens de redactievergaderingen en deze kan door de vrouwelijke inbreng alleen nog maar beter worden. En dan bedoel ik dat rondborstige uiteraard niet letterlijk!

Maar dan nu naar mijn eigenlijke onderwerp. Dat heeft deze keer niet met verzamelen te maken, wel met schaatsen uiteraard.

Wat mij de laatste jaren toch wel irriteert is dat er in de schaatssport zo veel over geld gesproken en geschreven wordt. Versta mij goed. Ik ben er absoluut geen tegenstander van dat een topsporter een bovenmodaal salaris verdient en zich door de sponsors fors laat betalen. Maar zoals het de laatste jaren gegaan is vind ik dat het de spuigaten uitloopt. En dan bedoel ik met name de gehele gang van zaken rond de affaire SpaarSelect-DSB. SpaarSelect begon na de Winterspelen van Nagano als schaatssponsor op te treden en zag Romme en Bob de Jong als een goed schaatsproduct.

Twee jaar later dacht Dirk Scheringa op een rijdende trein te springen en probeerde zijn eigen droomteam op te bouwen door een viermaal (!) zo hoog salaris aan de beide schaatsers aan te bieden als wat zij bij SpaarSelect ontvingen. Van Dijk, directeur van SpaarSelect, bood zijn schaatsers een langjarig contract aan tot en met 2006. Het gaat economisch minder en Van Dijk wil van zijn ploeg af. Peter Mueller was de laan al uit en nu komen de schaatsers in de etalage te staan. Misschien denk ik wat te romantisch over de schaatssport, maar deze opportunistische koehandel gaat mij te ver.

Misschien leef ik nog te veel in het Ard en Keessie tijdperk. Daar kwamen ook "misstanden" voor, alleen van heel andere aard. Het volgende voorbeeld getuigt daarvan.

Als verzamelaar van niet alleen schaatsen, maar ook koud drukwerk, kom je interessante dingen tegen die een prachtig tijdsbeeld geven. Enkele jaren geleden kreeg ik een schaatsprentje van omstreeks 1970 uit het inmiddels ter ziele

gegane sportblad *Sportexpres*. Daarop Ard Schenk in volle snelheid in de bocht, maar dat was niet het belangrijkste. Het geheel was een oproep om wikkels van Mars te sparen en deze op te sturen naar de KNSB in Amsterdam. Deze wikkels waren geld waard! Er stond namelijk op gedrukt: **voor jong schaatstalent, voor elke wikkel 1 cent !** De reclamemakers hadden Ard nog een oproep in de mond gelegd: **Voor onze toekomstige schaatskampioenen doe ik een beroep op U .**

En dit is nog maar ruim dertig jaar geleden . Het is nauwelijks te geloven! De oude Grieken zeiden het al: *Panta Rhei*. Alles is aan voortdurende verandering onderhevig.

Symbolisch is ook nog de achtergrond van de schaatsende Ard op het prentje. Er wordt nog reclame gemaakt voor Nooitgedagt IJlst. Inderdaad, ik had nooit **gedagt** dat het wereldje van de schaatssport- en de schaatsenmakers- zo snel zou veranderen.

Anrie Broere

Een discussiepunt

Graag mag ik wat grasduinen in Wiebe's boek *Van Glis tot Klapschaats*. Je stuit dan soms, al of niet toevallig, op interessante opmerkingen. Zo heeft Wiebe het kasboek van Arie Barneveld, Linschoter schaatsenmaker, in kunnen zien en geeft daarvan een overzicht. Wat mij opviel is dat deze Arie Barneveld eigenlijk helemaal niet zoveel schaatsen gemaakt heeft (zie blz. 239), maar waar het mij eigenlijk in dit stukje om gaat is het volgende.

Het kasboek van deze smid vermeldt: 1907 gehakt 1 paar en in 1908 eveneens 1 paar.

In de toelichting schrijft Wiebe: "Met 'gehakt' wordt waarschijnlijk het verwijderen van de krul bedoeld". Dit nu vraag ik mij af. Met 'gehakt' wordt volgens mij waarschijnlijk bedoeld het bevestigen van een koperen hakje op de schaats. Wiebe haalt er dus wat af en ik voeg er wat toe!

Beiden weten we niet zeker wat 'gehakt' precies betekent, behalve bij de slager dan! Jullie begrijpen mijn vraag: wat is de waarheid? We zien jullie reacties met belangstelling tegemoet.

Anrie Broere

Verzameling René Dijkstra naar het Eerste Friese Schaatsmuseum

Het is zo langzamerhand bekend dat een groot deel van mijn verzameling naar het Eerste Friese Schaatsmuseum van Gauke Bootsma gaat.

Ik heb er behoefte aan om even te vertellen over het 'hoe en waarom', maar allereerst even dit: Ik blijf gewoon doorverzamelen, uiteraard op een ander niveau dan ik gewend was. Ik beschouw me nu weer als een beginnend verzamelaar met een (tot nu toe) bescheiden basiscollectie en mijn Nooitgedagtverzameling. Dat zou voor Gauke alleen maar dubbel materiaal zijn.

Ik ga nu meer aandacht besteden aan de geheel metalen schaatsen. Over het algemeen is dit bij de meeste verzamelaars nog steeds een ondergeschoven kindje, terwijl de productie al begon rond 1850! Er zijn zeker zoveel soorten en modellen 'metalen' als 'houten' schaatsen en het is alleen al een feest om te zien welke fratsen in de loop der jaren uitgehaald zijn, om de schaatsen onder de schoen te bevestigen.

Nu het waarom: in het kort gezegd; de verzameling groeide mij boven het hoofd. Dit is voor een deel mijn eigen schuld, omdat ik me toelegde op het verzorgen van grote langlopende exposities.

Vanwege mijn vak (ik was etaleur-decorateur) was de presentatie voor mij erg belangrijk. Ik maakte er elke keer weer meer toestanden omheen, zoals het diorama met een achterwand van twintig meter met allerlei sleeën en soms wel vijftien in historische kleding gestoken etalagefiguren. Als ik weer ergens een expositie had, dan kwam er een verhuishwagen voor de deur om het spul op te halen en was ik zo'n vier tot vijf dagen bezig met het opbouwen en inrichten van de vitrines. Hoewel ik het zal missen, want ik had er erg véél plezier in en je komt met ongelofelijk veel interessante mensen in aanraking, liep ik al een tijdje met de gedachte rond om het, wat verzamelen betreft, iets rustiger aan te doen. Er waren een paar mogelijkheden, de hele boel verkopen naar het buitenland, (dan was alles uit beeld) 'versnipperd' verkopen, of veilen. De meeste verzamelaars kennen mijn standpunt over veilen van een verzameling aan gelijk geïnteresseerden (onnodige en onwaarschijnlijke prijsopdrijving) zodat deze opties afvielen en ik vond dat de verzameling de moeite waard was om bij elkaar te houden.

Door een goed contact met Gauke en zijn museum wist ik dat mijn verzameling niet veel van hetzelfde, maar juist veel van het andere had en naadloos de collectie in het museum aan zou vullen. Na een gesprek waren we het al gauw eens, dat mijn verzameling in zijn geheel naar Gauke's museum zou gaan.

René Dijkstra

Grote Friese schaats

Onlangs kwam ik in bezit van een paar grote Friese schaatsen met koperen (messing?) eikel en een zeer hoog oplopende houten hals waarvan ik moeilijk de herkomst kan herleiden. Deze schaatsen hebben niet zo'n smalle hals als de Groninger en ook niet zo'n brede als de Westfriese schaatsen. Wel is in de schenkel een metalen gat aangebracht. Dat doet denken aan een herkomst uit Noord-Holland. De houten hals reikt maar liefst tot 12 cm hoog vanaf de onderkant van de schenkel. De lengte van deze schaatsen is 44 cm. Zijn dus gemaakt voor een grote voet. Ik heb nu zo'n drie paar schaatsen van ongeveer dit model. De andere twee hebben een minder hoge hals. Deze schaatsen heb ik alle gevonden in Overijssel in de buurt van Zwolle.

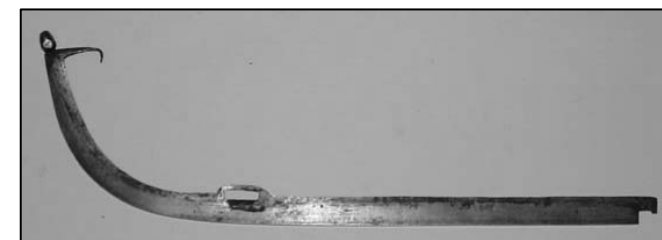
Ik heb de afgelopen jaren heel wat Poolsterleden bezocht om hun verzamelingen te bekijken, maar ik heb dit soort schaatsen toen zelden aangetroffen.

Vraag: indien iemand van de Poolsterleden weet waar dit soort schaatsen vandaan komt en wanneer ze gemaakt zijn, dan hoor ik dat graag.

Frits Locher (e-mailadres: locher@home.nl; tel. 074 2915592).

Friese, West Friese of Groninger schaats?

Schenkel van de bovenstaande schaats

Foto's Frits Locher.

De onbekende Overijsselsche Schaatsenrijdersbond uit 1895 (2)

In KD 15 is de laatste alinea van het artikel "De onbekende Overijsselsche Schaatsenrijdersbond uit 1895" weggevallen. De laatste zin luidt: "Maar ook in het noordoosten". Volledigheidshalve publiceren wij de rest van het verhaal in dit nummer.

Ook plaatsten wij een oproep voor een afbeelding van een ijsschoffel, welke in het stuk besproken werd. Teun Sluis was de eerste die daarop reageerde en ons een paar leuke foto's toezond. Van Ad van de Ouweelen kregen wij nog meer documentatie toegestuurd. Deze foto en advertentie zijn aan het einde van dit artikel geplaatst.

Redactie

Ook in het noordoosten van de provincie, tussen Dedemsvaart, Gramsbergen en naar Coevorden werden ijswegen geveegd door de aangesloten clubs. Er bestaan sinds 1890 in andere provincies nog meer van dergelijke ijswegenkaarten, zo blijkt uit de inventarisatie uit *Kouwe Drukke* van april 2000.

Hoe het verder ging tot 1901 en later

Na 1897 verschijnt het volgende verslag van een bondsvergadering pas in de *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant* van 7 november 1901. Het blijkt dan niet goed te gaan met de bond. Ondanks de gunstige winter van 1900-1901 is het ledental van de Bond dalende. Slechts weinig districten werken mee, Zwolle, Zwartsluis, Hasselt en Kampen en 'voor de zee' Vollenhove, zo meldt het verslag. Er wordt gepleit voor een reorganisatie en zelfs opheffing, maar de vergadering besluit een en ander nog een jaar aan te zien. De financiële situatie is gunstiger en dit komt door de 'bussen', die door de bond geplaatst werden bij ijswegen. Deze bussen brachten een bedrag op van 853 gulden en de contributie slechts 153 gulden.

Aan bovengenoemde districten plus die van IJsselmuiden en Mastenbroek zal de bond 25 gulden verstrekken om een begin te kunnen maken met het gereedmaken der banen. Ook het district Vriezenveen krijgt een bijdrage omdat 'het steeds met ijver en bate heeft gewerkt' en de noodlijdende districten Hasselt en Genemuiden ontvangen een subsidie. Maar in de overige districten zal de bond de initiatieven overlaten aan de districtsvoorzitters en hen geen steun bieden uit de bondskas. Verder besluiten de leden om meer reclame te maken voor de bond; gesuggereerd wordt om ingezonden stukken en artikelen in de *Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant* te plaatsen.

Helaas ontbreken in deze krant vanaf 1901 (ik heb gezocht tot 1910) dergelijke reclame en artikelen. Ook zijn er geen verslagen van vergaderingen of over een opheffing gepubliceerd. Het is mogelijk dat het bestuur elders vergaderde (Kampen, Deventer?), omdat ook van andere jaarvergaderingen geen versla-

gen staan in deze Zwolse krant. Aangezien ik in latere publicaties (o.a. van de KNSB) geen informatie ben tegengekomen, is de bond naar mijn mening opgeheven in 1902 of 1903. Pas op 13 januari 1934 werd er weer gesproken over een Bond van IJclubs in Overijssel; deze bond, die zich vooral bezighield met kortebaantwedstrijden, werd toen in Steenwijk opgericht (en ook hier was geen sprake van een voortzetting uit 1901!). In 1949 sloot deze bond zich aan bij de KNSB en vormt deze thans het Gewest Overijssel. Van de eerste Overijsselsche Schaatsenrijdersbond (1895-1902?) is alleen nog de IJswegenkaart overgebleven.

Lamberthe J. de Jong

De ijsschoffel

Lamberthe J. de Jong vroeg zich af, wat is nu een ijsschoffel? Of wij daarvan een illustratie hadden? Niet voorhanden, maar Teun Sluis bezit er één, en liet direct door zijn buurman een paar foto's maken, welke hij aan ons opstuurde.

Hij schreef op een klein briefje ook nog wat commentaar, hetgeen wij u niet willen onthouden:

"De schoffel werd gebruikt om ijsrichels op een ijsbaan te vlakken. Het was een zware klus om dat te doen, zodat er niet veel liefhebbers voor waren om er mee te werken". Spreekt hier een man met ervaring?

Op de volgende bladzijde staat een advertentie van de bewuste schoffel die Ad van de Ouweelen ons toestuurde.

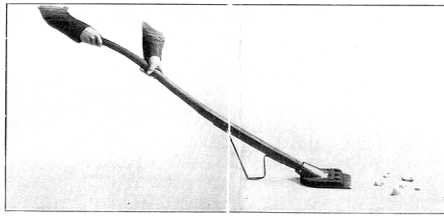
In de advertentie wordt echter het tegendeel beweerd. Hier spreekt men van "zeer handig ten einde gemakkelijke uitvoering van het werk te garandeeren, hetzij **jong** en **oud** er mede werken". Maar ja, dan moest je wel een paar ijssporen aanschaffen.

Ik denk dat Teun dichter bij de waarheid zit. Alsnog dank aan beide heren voor de toegezonden foto's en advertentie.

*****

C. VAN DE ROTTE — Fabrieks- en Huissmederij — SLOTEN (N.H.)
 SLOTERSTRAATWEG ^{A/b} OVERTOOMSCHE SCHUTSLUIS E. 203.

Doeltreffend.
Duurzaam.
Eenvoudig.
Handig. Sterk.
Uiterst praktisch.

Hollandsch
Fabrikaat.
Gemakkelijk in
het werk voor
Jong en Oud.

IJSSCHAVEN.

§{[II{ ^ ~ ^ [" ~ √] 'II{ ' / ^) ⊗ < > ⊗ ⊗ ⊗ }

L. S.

Ondergeteekende heeft de eer U bij het naderend Winterseizoen, op zijne aanbieding van deze IJsschaaf attent te maken.

De bouw van de schaaf is alleszins solide en wat de vorm betreft, zeer handig ten einde gemakkelijke uitvoering van het werk te garanderen, hetzij **jong** of **oud** er mede werken.

De Ijsbeitel kan uit het ijzeren blok gelijk worden na losmaking der 3 kopschroefbouten.

K Van groot nut is het bij het hanteeren van deze schaaf, uitgerust te zijn met een paar flinke ijssporen onder het schoeisel; het voortduwen der schaaf heeft dan een machtiger effect op het ijs, in 't bijzonder als de ijsklompen groot en hard zijn, terwijl meerdere krachtaanzetting van den werkmán *niet* gevorderd wordt.

In het werk bleek deze schaaf aan de hooge eischen te voldoen, den werkmán goed en snel te doen werken, zonder oververmoeienis te veroorzaken.

Deze schaaf is te gebruiken op IJsbanen die wegens plotselinge overvriezing van hagel of sneeuw **fijn opgeschaafd** moeten worden, alsook voor het maken van IJsbanen door **zwaar schots-** of **brok-ijs**.

Ten einde U in staat te stellen, te vernemen wat de ondervinding van mijn ijsschaven zegt, mag ik U verwijzen naar:

den *Heer S.Th. Minnema* te Amsterdam, Voorzitter van de Ijsbond "Hollandsch Noorderkwartier",

de "*Overtoomsche Ijsvereniging*" te Sloten (N.H.)

de "*Sloterdijksche Ijsclub*" te Sloterdijk, gemeente Sloten (N.H.)

Verkoop- en leverings-voorwaarden zijn:

Prijs per IJsschaaf compleet (waarbij 1 reserve Ijsbeitel). . . . . á f **10,-**

Bij directe levering van minstens 6 stuks . . . . . á ,, **9,50**

Aflevering, inclusief emballage, franko boot of spoor te Amsterdam tegen voorgeldzending

of rembours.

Uwe **tijdige** bestelling wordt onder beleefde aanbeveling gaarne tegemoet gezien.

Veerschaats uit een andere hoek?

Op het artikel “Veerschaatsen uit onverwachte hoek” is een leuke reactie binnengekomen van René Diekstra. Zijn opmerking was: als jullie het dan over ‘veerschaatsen’ hebben, nou hier heb je er een paar. Hij zond daarbij een drietal foto’s van een paar geveerde hockeyschaatsen.

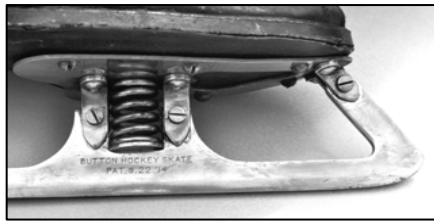
Door de opmerking van René kreeg ik de indruk dat hij twijfelde of de gepubliceerde veerschaatsen in KD 15 veerschaatsen zijn. Nou ga ik even de techneut uithangen. Punt 1: ik vind de benaming van veerschaats foutief. Volgens mij kun je beter spreken van een verende schaats, als het doel van de veer ten-

minste is om stoten of klappen op te vangen. De twijfel bij René kan ontstaan zijn doordat de Fiskars schaatsen uitgevoerd zijn met een blad-veer en de schaats van René een spiraalveer bezit. Ten tweede: de werking van de spiraalveertjes tussen de voet- en de hakplaat van de hoc-

keyschaatsen is mij niet duidelijk. Waarschijnlijk zit in het glij-ijzer aan beide zijden van de veer een gleufgat, waardoor de boutjes kunnen glijden. Het is moeilijk te zien omdat de foto’s alleen de buitenkant van de schaats laten zien. Deze veren dienen duidelijk voor het opvangen van stoten. De Fiskars schaats heeft meer het idee van een klapschaats. De hakriemen moeten dan niet geheel aangetrokken worden. Wordt de schaats van het ijs getild, dan zal eerst de hak van de schoen omhoog gaan, daarna het glij-ijzer. Zodra de schaats weer op het ijs gezet wordt, zal door het gewicht van de schaatser de veer weer ingedrukt worden. Zie voor deze theorie KD 15 “Veerschaatsen uit onverwachte hoek”. Wat is uw mening?

Bart van de Peppel

Schaatsen collectie René Diekstra
Foto's René Diekstra

De aller-aller-allerlaatste schaatsenmaker?

“Ik zat in de auto naar radio Flevoland te luisteren toen ik je hoorde vertellen dat je je verzameling schaatsen exposeerde in het sportmuseum in Lelystad”, zei hij toen ik hem opbelde.

Ik had zijn telefoonnummer gekregen van de redactie van het radioprogramma. Het was de enige reactie op de uitzending geweest, maar wel een hele goeie! De afspraak met Hans van Druuten was gauw gemaakt en bij hem thuis in Swifterband (een flinke steenworp afstand van Lelystad) liet hij een paar dozen met schaatsen zien van het Stheemantype, maar dan anders, robuuster. Heb ik zelf gemaakt zei hij. Dit was bijna niet te geloven, zo professioneel zagen ze er uit. Vooral de ronde riemgaten vielen uit de toon, maar dat was gelijk het charme aan de schaatsen en gaven ze een heel ‘eigen smool’.

Uitgezaagde en voorgevormde voetstapels van de schaatsen van Hans van Druuten.

Zijn schaatsen zijn nooit in de handel geweest, hij maakte ze alleen voor zichzelf, zijn familie en zijn kennissen.

Een uurtje later stapte ik, blij met de dozen vol met zijn laatste schaatsen, een mal en wat ‘halfmateriaal in de auto’.

In 1994 stond over schaatsenmaker Hans van Druuten een artikel in “HET HOUTBLAD” onder de titel: “HARDRIJDEN OP HARDHOUT” van Hans de Groot. Hier volgen een paar stukjes van dat interview.

“Als uitvoerder bij één van de grootste ingenieursbureaus in ons land is hij mede verantwoordelijk voor projecten met vaak een miljoenenbegroting. Maar in zijn eenzame vrije tijd stort hij zich op een oude liefde, die nauwelijks geld kost: Schaatsenmaken van afvalhout”.

“In mijn werk kom ik hout regelmatig tegen bij damwanden, beschoeiingen en bruggen. Maar die zijn dan van zwaardere houtsoorten als azobé, bangkirai en billinga met hun schitterende duurzaamheid. Verder hou ik van schaatsen, dus vandaar mijn specialisatie”.

Schaats met diep uitgeholde en brede voetstapel. Let op de ronde riem-/bandgaten.

“Aanvankelijk lukte het niet goed met dat eerste blok hout waarop ik met een mal twee schaatsvormen had getekend. Ik had toen nog niet zoveel gereedschap: een decoupeerzaagje, een gewone zaag, een vijl en een schuurmachientje, dat was het. De riempjes sneed ik uit een oude leren jas.

Zo gaat dat in het begin. Dan natuurlijk de glij-ijzers, die moeten een bepaalde maat, dikte en hardheid hebben. Staal is heel moeilijk te harden als je er nog geen slag van hebt. Ik doe dat ook wel zelf door het te verhitten en in de olie te dompelen. Maar je kunt het beter uitbesteden aan een smederij.

Een paar mooi afgewerkte schaatsen gemaakt van azobé

Vroeger werden de schaatsen van beukenhout gemaakt, dus in het begin maakte ik ze van beuken, maar allengs werd het een sport ook andere houtsoorten te proberen. Ik heb een ‘houttic’. Het is fijn om er mee te werken, het ruikt lekker en je kunt er wat bijzonders van maken”.

“Tropische hardhoutsoorten hebben een bepaalde aantrekkingskracht. Ze hebben zeer bijzondere eigenschappen en meestal een prachtige tekening. Ik gebruik overigens alleen afvalhout.

Ook nu ik ouder ben kan ik de verleiding niet weerstaan om, wanneer ik langs een bouwplaats kom, wat in de afvalcontainer te rommelen voor een paar reststukken”.

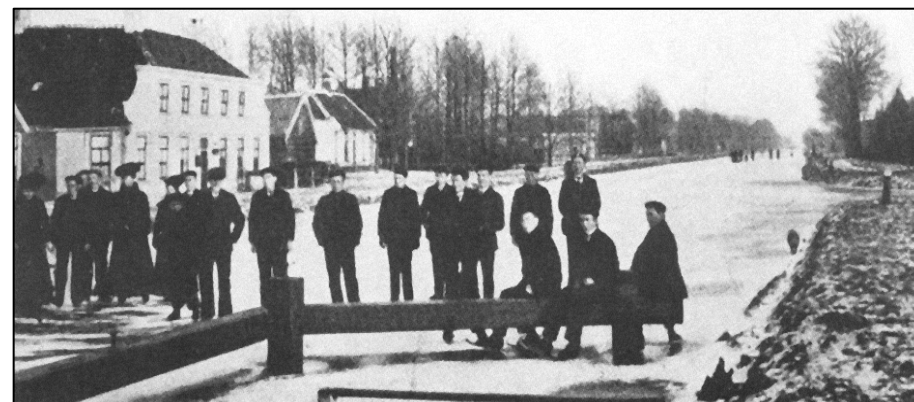
Het artikel eindigt met: “In Hindeloopen bevindt zich een schaatsmuseum, mogelijk komen mijn schaatsen daar nog eens terecht ..” Het was een vooruitziende blik. Een deel van zijn schaatsen is al in het museum.

René Diekstra

Sterke drank en Schaats'nrieden

In de zestiger jaren van de 20ste eeuw, waren de schaatsers Ard en Keessie, maar ook Jan Bols erg populair. In die tijd ontmoette ik een wat oudere man. Na hem begroet te hebben, begon ik over de toch niet geringe resultaten van onze jongens te praten. Maar hij onderbrak mij al gauw : “Och Jan. Dat zul mij toch wat. Ze kunt tegenwoordig niet meer schaats'nrieden. Vrogger was dat wel wat aans, wi'j gung'n gien ien keer schaats'n of wi'j kwaam'n dronk'n thuis; dat was pas schaats'nrieden.”

Hij vertelde mij dat ze met een groepje jongelui op zekere middag vertrokken van Balkbrug richting Nieuwleusen. Verder dan even voorbij Sluis 4 waren ze niet gekomen, want daar was café Bulder, veel later bekend als café Berends. Zoals gebruikelijk, lag er vanaf het kanaal tot aan de deur van het café en zelfs in de gelagkamer een dikke laag stro.

De vaart biedt tijdens wintervast weer een prachtige gelegenheid voor het beoefenen van de schaatssport. (foto uit het boek “Stap voor stap langs De Dedemsvaart”).

Zodra het ijs op de Vaart goed berijdbaar was, zorgde iedere kastelein voor zo'n dikke laag stro, zodat de schaatsers bij het "pakken" van een borreltje de schaatsen onder konden houden om vervolgens weer het ijs op te gaan.

De jongelui uit Balkbrug konden het uitnodigende goudgele stro en de verleiding van het klaarstaande borreltje niet weerstaan en besloten hier eerst maar eens op te steken. Bulder stond hen al op te wachten. "Mooi da'j der bint jonges, ie zult wel weet'n dat in disse tied van schaarste (het was tijdens de eerste Wereldoorlog), alles duurder is geworden. De kasteleins hebt met mekare overlegd dat de borrel van 4 cent naar 5 cent giet, maar jullie bint met een mooi koppeltien en a'j hier vanmiddag now blijft, doe ik ze nog ien keer veur 4 cent." De jongens begrepen al gauw dat ze nergens goedkoper konden. Ja, ze konden hier zelfs nog geld verdienen. Ze kwamen dus weer aangeschoten thuis en "ik wete", zei de oude man, "tot op de dag van dage niet of wij now 4 of 5 cent veur de borrel betaald hebt". Omstreeks die tijd (1880-1920) was het ook gebruikelijk om met grote groepen mensen op de schaats van Nieuwleusen naar de Balk (Balkbrug) te rijden. De Nieuwe Vaart (later de Dedemsvaart genoemd) werd van half December tot Maria Lichtmis (2 februari) niet bevaren. De schippers gingen bij familie of hun eigen huis voor de wal, want hun toen nog houten schepen waren niet geschikt om in het ijs te varen. De schippersknechten gingen ook naar huis en konden van baas veranderen in die vrije perioden, als ze dit wilden. "Liggen is de winter", was een veel gehoorde kreet van de schippers.

De ijsvloer op het kanaal was, als het vroom, meestal van goede kwaliteit en werd door baanvegers goed onderhouden. Als er sneeuw gevallen was werd de baan geveegd en kwamen er scheuren in het ijs dan werden die 's avonds laat met een ketel heet water dicht gemaakt. De panden tussen de sluizen werden onderling verdeeld. Ieder zorgde voor een bepaald gedeelte. Ze hadden ook het recht om op het door hun schoongehouden gedeelte een bezem met een de stok rechtop in het ijs te plaatsen met daaraan een bordje "Gedenk den baanveger" of "Een cent voor den baanveger". Onder bij de bezem was dan een bakje geplaatst waarin men de goede gaven kon werpen.

Op mooie winterdagen was het een prachtig schouwspel om grote groepen schaatsers vanuit het Westen naar het Oosten te zien rijden en ook andersom natuurlijk. De meeste bruggen waren afgedraaid, zodat de schaatsers gemakkelijk konden passeren en bij de sluizen lag het onmisbare stro, zodat men deze hindernissen, met schaatsen onder kon nemen. Allemaal richting Balkbrug. Daar wachtte de beloning. Rondom de brug lag ook weer stro, maar café De Boer, later ook wel De Munnink geheten, spande de kroon.

Twee banen van stro waren hier gelegd. Eén naar de zij-ingang van de gelagkamer en één naar de hoofdingang, die nu gebruikt werd als uitgang om weer op het kanaal te komen. Kwam men binnen dan liep men langs lange tafels met voor de mannen een borrel en voor de vrouwen iets lichters, bijv. schilletje, voorburg of citroen. Staande op de schaatsen in het stro, werden één of twee

borreltjes achterover "geslagen" en dan kon men de terugreis weer aanvaarden. Dat ging meestal gemakkelijk, want ze kregen nu de wind in de rug. Bij vriezend weer stond er meestal een oostenwind, dus al die mensen uit Nieuwleusen, Lichtmis en omgeving gingen blijmoedig weer naar huis.

Men verlangde 's winters naar een mooie dag met een beetje zon en betrouwbaar ijs, want dan ging het gebeuren. Jong en oud, arm of rijk, iedereen was op het ijs te vinden. In grote groepen arm in arm of aan de stok, lange slierten en verliefde paren met z'n tweeën. Iedereen had maar één doel voor ogen: het borreltje halen in Balkbrug. Het was in die tijd een echt sociaal gebeuren. Men zag weer oude kennissen, verre familieleden, er werden groeten en nieuwtjes uitgewisseld, verkeringen aangeknoopt enz. enz.

De baanvegers beleefden ook gouden tijden, vooral als er een paar van die mooie dagen waren. Iedereen was dan in goede stemming en door het grote aantal schaatsers (er werd wel gesproken over meer dan duizend man), werd hun moeite beloond. Maar als de winter wat lang duurde werd de animo veel kleiner en kwam er haast geen geld meer in het laadje.

Het stuk van Dalvoorderbrug tot ongeveer De Derde Schansweg werd geveegd en onderhouden door o.a. de jongens van de families Meier, Knol, Nijensikkens en Timmerman. In het begin van een vorstperiode waren de passerende schaatsers nog wel aardig gul en belandde menige cent in het bakje bij de baanvegersbezem, maar gedurende een lange winter werden de inkomsten kleiner. Er waren zelfs al grote groepen jongelui die zonder blikken of blozen doorreden alsof er geen baanvegers bestonden. Door de jonge baanvegers werd zo'n groep goed in de gaten gehouden. Ze moesten eenmaal weer terugkomen. Zodra ze zagen dat de wanbetalers weer op de terugtocht waren, werd er snel en opvallend een spoor van wit of geel zand dwars over de baan gelegd. De jongens stonden veilig op de wal en riepen in koor "Zuunege kniepers ie hebt net niks egee'm". De schaatsers zeiden niets maar verhoogden hun snelheid en dat was precies wat de vegers graag wilden. De eerste die het zand onder zijn schaatsen kreeg, viel en de rest buitelde er over heen.

Jan Nijensikkens (ingestuurd door Ad Gras)

Spreekwoorden en gezegden die aan de winter ontleend zijn (4)

Tot slot van deze serie spreekwoorden en gezegden die in het Fries en in andere talen voorkomen.

Al in een vroeg stadium van mijn leven als verzamelaar werd ik geconfronteerd met een Fries spreekwoord. In 1975 kreeg ik van de Friese onderwijzer Pier Zijlstra het boekje *Redens, Riden en Riderijen* van Lieuwe Pietersen. Voorin dat boekje had hij als opdracht geschreven *As't foar de wyn giet, is elts in hurdrider*. Wat zoveel betekent als: loopt alles mee, dan kan iedereen het. Tussen haakjes had hij er achter gezet Frysk sprekwurd. Dit leek me wat overbodig; in de

loop der jaren had ik zoveel Fries onder ogen gehad, dat ik wel begreep dat het om een Fries spreekwoord ging. Maar attent was het wel.

Als zijsprongetje in mijn verhaal, speciaal voor de Elfstederverzamelaars, wil ik nog wel een aardige anekdote vertellen over een Friese onderwijzer, deze was een van de 69 (!) doorzetters die de tocht in 1963 heeft volbracht als 21 jarige jonge man. Het aardige was dat iedereen hem onderweg voor een vrouw aanzag. Vooral 's avonds in Dokkum ging voor hem een applaus op. Hij heeft toen voor de mensen van de controlepost, om ze van het tegendeel te overtuigen, zijn muts afgezet. Ze waren heel verbaasd dat het toch een man was. Bij de finish om 10.20 uur in Leeuwarden dacht men zelfs dat er een "stelletje" binnenkwam, toen hij samen met zijn pas verworven vriend, Sjoerd Kamp uit Apeldoorn, "over de finish schoof", zoals hij dit zelf zo aardig omschrijft.

Het tweede Friese spreekwoord werd mij toegespeeld door Hedman Bijlsma, ook als opdracht in zijn boekje *Ien, twa, trije: Fuort!* Hedman gebruikt hier het ook in het Nederlands bekende spreekwoord *Op âld iis friest het fûl*. Waarom Hedman dit spreekwoord aan mij opgedragen heeft is mij niet helemaal duidelijk, het betekent namelijk een afgebroken vrijerij komt wellicht weer in orde. Ik kan me niet herinneren dat ik hem ooit iets over mijn liefdesleven verteld heb! Een leuk spreekwoord is het in ieder geval wel.

Andere bekende Friese spreekwoorden en gezegden die o.a. voorkomen in *Uit Frieslands Volksleven* van Waling Dijkstra (1895) zijn:

-Min moat net ûnbislein op 't iis komme: *men moet voldoende toegerust zijn voordat men begint.*

-Dêr reitsje 'k mei yn 't iis : *daar zak ik mee door het ijs, betekent daarmee kom ik in problemen.*

-Hy fart fuort as skou-iis: *hij werkt door als drijfijis en betekent: langzaam maar zeker werkt hij door op zijn doel aan.*

-Een gezegde dat in het verlengde hiervan ligt is: *Hy is in iisskouwer*: hij is iemand die met vaste wil doorwerkt.

-Ook het woord *snie* (sneeuw) heeft mensen geïnspireerd tot het maken van gezegden. *Snie yn 'e weake modder jowt froast*: valt er sneeuw terwijl de grond zacht is, dan voorspelt dit vorst.

-Een synoniem van dit gezegde is: *Snie yn 't slyk jowt yn trijê dagen in fêste dyk*

-De volgende weerspreuk is ook vrij bekend in het Nederlands: *fen snie hat min trijeris lêst: as 't falt, as 't der leit en as it weiteit*: van sneeuw heeft men drie maal last: als het valt, als het op de grond ligt en als het smelt.

-Ook in Friesland zal een strenge winter en schaarste vaak samengegaan zijn, getuige het volgende gezegde: *It is skerp en hevel, sei Richel en hij friet iis*: het is een schaarse tijd, zei Richel en hij at ijs.

-Een oorspronkelijk Fries spreekwoord dat ik alleen in het Nederlands ben tegengekomen luidt als volgt: *er hoort een strenge winter toe, eer dat de ene wolf de andere aangrijpt*. De nood moet heel hoog zijn, eer de ene booswicht de strijd opneemt tegen de andere.

Ook Groningen heeft zijn steentje bijgedragen aan de spreekwoordenschat. *het ijs is alle mensen te wijs*. Het ijs is verleidelijk en gevaarlijk en het ijs maakt alle berekeningen te schande of door het ijs voert men zijn plannen niet uit. Ook hier heeft dit gezegde weer een waarschuwend en moraliserend tintje.

Buitenlandse spreekwoorden waarin winter of schaatsen voorkomen ben ik niet veel tegengekomen. Slechts enkele. Een heel oud 16de eeuws spreekwoord luidt: *op schaatsen gaan*. In Vlaanderen zegt men ook wel *op stelten rijden*. In Vlaanderen had namelijk het woord *stelt* de betekenis van schaats.

Waarschijnlijk is dit ontleend aan het Frans. In het Frans en in het Engels komt dit spreekwoord ook voor: *être monté sur des échasses* (is stelten) en *to go upon stilts*. Dit spreekwoord heeft de betekenis van hoogdravende woorden gebruiken, maar ook wel van: er is een draadje of schroefje bij hem los, hij is niet goed bij zijn hoofd. Als je op schaatsen gaat, dacht men vroeger, sta je niet vast in je schoenen, heerst er wanorde in je hoofd of heb je je zaakjes thuis of in je zaak niet op orde.

Een mooi Zuid-Nederlands spreekwoord om mee te eindigen: *wij zijn met onze koei van 't ijs*. Het heeft dan de betekenis van: hij heeft zijn schaapjes of koetjes op het droge. Hij is een welgesteld man, hij heeft genoeg verdiend om nu rustig en onbezorgd te kunnen leven.

In het Frans, Duits en Engels luiden deze spreekwoorden respectievelijk: *avoir du pain sur la planche* (brood op de plank hebben, het liefst natuurlijk met Bour-sin), *sein Schafchen in Tischen haben* en *to be in a dry ditch*.

Natuurlijk realiseer ik me heel goed dat er ongetwijfeld nog wel meer spreekwoorden en gezegden met winter en ijs bestaan. Toch hoop ik dat de lezer na lezing van deze serie niet zal zeggen, om met een mooie Friese spreuk te eindigen, het waren *Allegearre sopbonkjes*, oftewel het was niet veel soeps!

Anrie Broere

Vitrine (16)

Een vitrine is een glazen kast waarin mooie objecten tentoongesteld worden. Dat is ook de bedoeling van onze gekleurde middenpagina's, die daarom de naam **Vitrine** hebben gekregen. Wij proberen onze vitrine te vullen met bijzondere schaatsen en objecten die met ijs en schaatsen te maken hebben. Soms plaatsen wij objecten, die in één van de artikelen worden besproken, omdat ze in kleur beter uitkomen.

Voor dit nummer hebben wij van René Diekstra een aantal foto's van bijzondere schaatsen ontvangen. Hij stelt daar echter een paar vragen bij, om een discussie op gang te brengen. Ons blad is toch het forum, om over dit soort zaken te discussiëren. Wij zullen uw mening publiceren in het volgende nummer.

René vraagt zich af, of de afgebeelde foto 1 een Friese krulschaats of van oorsprong een Belgische schaats is? Foto 2: vallen deze schaatsen onder de noemer van het type Wichers de Salis? Over foto 3 en 4 zijn geen vragen gesteld. Foto 3 is volgens mij een Belgische kunstschaats met een houten voetstapel, foto 4 waarschijnlijk een Duitse krulschaats.

Bij foto 5 is mijn vraag of het houtsnijwerk in de Friese schaats een stukje huisvlijt uit Friesland is? Als voorbeeld plaats ik een foto van een doosje, dat door mijn skoanheit (schoonvader) is uitgesneden in de eerste helft van de 20ste eeuw. Hierop komen dezelfde motieven voor als op de schaatsen van René.

In de vitrine staat ook nog het bekertje, dat in het artikel "Een goed 'verpakte' Elfstedentocht 1986" wordt besproken. Toen Lamberthe de Jong mij mailde dat ze een aardig artikeltje had over de bewuste bekertjes, dacht ik, zonder het artikel gelezen te hebben, dat ik één of andere herinneringsbeker zou ontvangen om er een foto van te maken. Groot was mijn verbazing toen er twee plastic koffiebekers uit de verpakking te voorschijn kwamen. Het begeleidende briefje gaf aan, dat ik de bekertjes mocht houden. Bedankt Lamberthe, één ervan zal ik weggeven. Dus dames en heren elfstedentochtverzamelaars, als u belangstelling heeft laat het mij weten. Bij meerdere aanmeldingen zal ik moeten loten.

Bart van de Peppel

Foto 1. Friese schaats of van oorsprong een Belgische schaats?

Foto 2. Vallen deze schaatsen onder de noemer van het type Wichers de Salis?

Foto 3. Mooi schaatsje, maar niet thuis te brengen. Belgische kunstschaats?

Foto 1 t/m 5a René Diekstra. Schaatsen collectie René Diekstra.

Foto 4. Duitse kruischaats (merkloos), waarschijnlijk Wirths

Foto 5. Friese schaats, versierd met houtsnijwerk

Foto 5a. Detail houtsnijwerk

Foto 6. Opbergdoosje, huisvlijt?

Foto 6 en 7 B.W. v.d. Peppel

Foto 7. Twee van de 40.000 bekertjes

Siteseeing (3)

Caroline's speedskating homepage. Ene Caroline van Staaveren (voor mij een onbekende) geeft ons wel heel veel informatie. De homepage is zo goed gevuld dat ik besloten heb om enkel details onder jullie aandacht te brengen.

Op deze site is ondermeer een groot scala aan songs en liedjes te vinden, uiteraard met de winter, schaatsen enz. als thema. Het aardige is dat veel liedjes zijn terug te brengen naar datum, auteur en land. Zo vinden we ook het één en ander uit Noorwegen. (Dit voor onze Scandinavië geïntereerden). Je vindt al dit moois door in de linkerbalk poems/songs aan te klikken. Naast een grote verzameling aan informatie weet deze Caroline ook een verzameling postzegels te tonen. Al deze postzegels/poststukken hebben een link naar de schaatsport.

Het is bekend dat enkele van onze leden dit ook als belangstelling hebben, dus dit dan speciaal voor jullie. Al het getoonde is netjes voorzien van commentaar. Klik in de linker kolom Stamps aan. Wanneer we echt verder deze homepage induiken vinden we veel meer wat de belangstelling trekt. Zo vond ik een aantal foto's uit de provincie Zeeland. Van oudsher een provincie met veel water, zout water en dus wat minder schaatsijs. Een aantal aardig kiekjes uit Vlissingen en Middelburg zijn hier te vinden, jammer dat ze erg klein in beeld komen. Er kan echter wel een bestelling gedaan worden om het een en ander in bezit te krijgen. Je komt hier door de links page te gebruiken en vervolgens Pictures/Films/Photographs aan te klikken.

Zoek nu Zeeland schaatst en je vindt er 19 foto's. Er valt op deze homepage nog uren te speuren dus ik waarschuw je maar vast.

<http://www.gironet.nl/home/cvstaave/index.html>

In het gemeentearchief van Den Haag (zie siteseeing 2) vond ik nog het een en ander aan mooi fotomateriaal. Bijzondere opnames van schaatswedstrijden voor militairen in het bijzijn van koningin Wilhelmina en haar moeder Emma. Deze wedstrijden vonden plaats op de hofvijvers. Er is meer te zien dus even bij alle foto's langs. Wanneer je de website voor je hebt kun je het vakje foto's aanklikken. Er verschijnt een zoekscherm en toets dan in vrij zoeken het woord schaatsen in, waarna de opdracht zoeken volgt.

<http://www.gemeentearchief.denhaag.nl>

Hedman Bijlsma attendeert ons er op dat er een verkoopsite voor boeken is te vinden waar hijzelf ongeveer tachtig boeken te koop heeft staan. Er kan met een zoekscherm gezocht worden. Dit is een koop/verkoop site, dus voor één keer een vermelding.

<http://www.boekwinkeltjes.nl>

Graag wil ik de aandacht vragen voor de vernieuwde website van Bert Voorbergen. Zijn Virtuele Schaatsmuseum is geheel vernieuwd. Door middel van een e-mailtje laat hij ons het volgende weten:

Beste medeverzamelaars,

Vandaag is een geheel vernieuwde website on line gegaan. Completer dan de eerste en naar ik meen veel mooier. Inmiddels twijfel ik of de site ooit af zal zijn. Het mooie van Internet is echter dat de publicatie langzaam maar zeker kan groeien en volwassen worden. Ik krijg echter steeds meer bewondering voor mannen als Blauw, Bijlsma, Couwenhoven, Diekstra en Snoep die in staat waren om een kant-en-klaar boek van kافت tot kافت te leveren.

Van de gelegenheid maak ik gebruik jullie fijne kerstdagen toe te wensen en een voorspoedig nieuw verzameljaar. Met vriendelijke groet,
Belangstelling voor schaatsen? Op zoek naar kampioenen en records? Surf dan eens naar www.schaatsenmuseum.nl.
Bert van Voorbergen

Harry Karssies

(Graag nieuw gevonden internetsites mailen aan: harrykarssies@hotmail.com)

Over Prijzenkousjes en Prijzengeldnetjes

In het blad Kouwe Drukke van september 2002 las ik het verhaal van de heer Ed Braakman over prijzenkousjes.

Hij onthult ons dat herenbeurzen waarschijnlijk niet gebruikt zijn als prijzenkousjes. Een echte verzamelaar laat zich hierdoor natuurlijk niet afschrikken en gaat door, 'What 's in a name?'

Bij de afbeeldingen van de prijzengeldnetjes sloeg bij mij toch de twijfel toe. Dergelijke netjes hadden wij vroeger als kind ook. We deden er geen prijzengeld in, maar paaseieren. Traditiegetrouw gingen we op Paasmaandag naar de Stadsbleek in Elburg om daar met andere kinderen te gaan eieren tikken.

Ik twijfel nu tussen paasnet en prijzengeldnet, maar neig naar het eerste omdat paaseieren niet door de mazen van het net kunnen rollen.

G. Vaessen-de Vries

Bovenstaande bijdrage is een reactie op het artikel "Over Prijzenkousjes" van Ed Braakman, gepubliceerd in KD 15.

Redactie

Drie moderne tegels met schaatstaferelen (15)

Fig. 1

Er was een tijd dat tegelverzamelaars hun neus ophaalden voor tegels uit de 20ste eeuw. Dat gold trouwens ook voor aardewerk uit die periode. De tijden zijn evenwel veranderd. Voor aardewerk en porselein met zogenaamde Jugendstildecoraties dat omstreeks 1900 gemaakt is betaalt men tegenwoordig hoge prijzen. Ook de belangstelling voor tegels van na 1900 neemt toe. Jan Pluis, die al tal van publicaties over oude tegels op zijn naam heeft staan, is momenteel zelfs bezig een uitvoerige studie te maken over wat er in Nederland na 1900 op dit gebied gemaakt is.

Ook het tegelmuseum in Otterlo schenkt toenemende mate aandacht aan deze periode. Er werden de laatste jaren verschillende fraaie tableaus door dit museum verworven, onder anderen enkele tableaus die in het verleden de wanden van de Gruiterwinkels sierden. Voor verzamelaars die hiervoor belangstelling hebben is het nog een gouden tijd. Op beursjes en marktjes kan men regelmatig nog leuke jonge tegeltjes voor een schappelijk prijsje bemachtigen, hoewel het aanbod al weer afneemt en de prijzen een stijgende tendens vertonen.

Mijn serie in Koude Drukke zou onvolledig zijn zonder een bijdrage over moderne tegels met schaatstaferelen. Nu zijn er in de vorige eeuw wel heel wat tegeltjes met dit onderwerp gemaakt, meestal volgens de oude majolicatechniek, soms wat kitscherig uitgevoerd en met voorstellingen die reproducties zijn van oude tegels. Niet zo interessant! In dit artikeltje wil ik evenwel aandacht vragen voor drie tegels die meer pretenties hebben. Te beginnen met een tegel die ik zag op een expositie van de Stanyacollectie, een particuliere verzameling van fraai plateel van Rozenburg, de bekende plateelbakkerij uit Den Haag. Deze fabriek, die van 1883 tot 1917 bestond, maakte naast druk en fijn beschilderd aardewerk en het bekende eierschaalporselein ook veel tegels. Op de tentoonstelling hing een tegel die geschilderd was door de Haagse Schoolschilder Cornelis Koppenol (1865-1946). Deze was naast schilder en lithograaf ook een begaafd tekenaar en verzorgde illustratief werk voor Rozenburg. Dat resulteerde in de tegel met twee schaatsende jongetjes en de signatuur van Koppenol (afb.1) die in 1887 gemaakt is. Dit is de eerste tegel van Rozenburg met zo'n tafereel die ik ken. Zijn er nog meer? De twee andere tegels zijn zo'n honderd jaar later bij Westraven in Utrecht gemaakt. Die kwam ik het afgelopen voorjaar tegen in het tegelmuseum in Otterlo toen daar een bijeenkomst was van vrienden

den van het museum en de moderne tegel extra aandacht kreeg. In Utrecht zijn veel zogenaamde reliëftegels gemaakt, die ik al eens in een vorige bijdrage besprak (Kouwe Drukke 11). Deze serie kan ik nu aanvullen met twee polychrome tegels van recentere datum. De ene tegel is er één uit een serie landschapjes met water (afb.2). De tegel valt op door de aparte omlijsting. De voorstelling is vrij traditioneel, zoals wij die ook kennen van vroegere tegels. Is circa 1983 gemaakt door de tegelschilder Hans Verweij. Het laatste tegeltje heeft een originele voorstelling met twee schaatsende figuurtjes en een hoekvulling van hulstblaadjes met besjes en komt uit een serie van vier over de vier seizoenen. Is in het eind van de tachtiger jaren gemaakt door een nog niet geïdentificeerde schilder (afb.3).

Dit wat betreft enige moderne tegels met schaatsers. Komt U die ook tegen? Attendeer mij erop. Hoe meer tegels hoe meer vreugd!

Minne Iedes Nieuwhof

Fig. 2

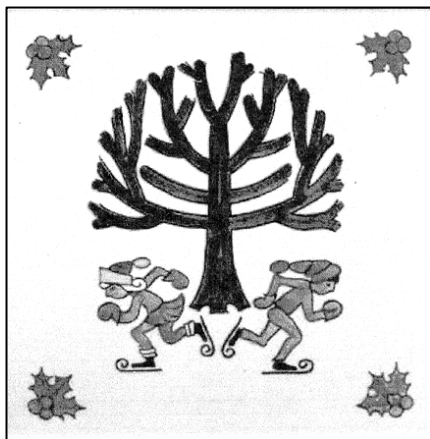

Fig.3

Afb.1 Tegel van Rozenburg.

Ontworpen door en met signatuur van C. Koppenol. 1887. Bruin. 16.5 x 16.5 cm. Stanya collectie.

Afb.2 Tegel van Westraven.

Schilder Hans Verweij. Ca 1983. Polychroom. 13 x 13 cm. Collectie Hermens.

Afb.3 Tegel van Westraven.

Ca 1978. Polychroom. 13x13 cm. Collectie Hermens.

Bijzondere Duitse metalen schaats

Een paar jaar geleden kocht ik in het voormalige Oost-Duitsland een paar roestige metalen schaatsen voor weinig geld. In de winkel had ik al een opgewonden gevoel dat het iets bijzonders moest zijn, maar wilde dat daar niet laten blijken.

Zijaanzicht:
Boven geopend, onder
gesloten

Metalen kunstschaats
van de firma Barnewik,
Dresden.

Bovenaanzicht
van de schaats

Eenmaal buiten gekomen onderzocht ik al lopend naarstig deze schaats maar kreeg geen beweging in de onderdelen waarvan ik vermoedde dat dat mogelijk was. Plotseling lukte het me dat wel door een metalen veer onder het metalen voetblad opzij te drukken. De schaats ging van voren open, scharnierend aan de achterkant. Door je schoen bij de open stand op de schaats te plaatsen en vervolgens dicht te drukken, worden klemmen tegen de zijkant van de schoen aangedrukt waardoor de schoen vastzit. Om de schoen los te maken moet de veer weer worden opzij geschoven.

Op de schaats bleek na het schoonmaken een fabrieksteken te staan dat de open stand van de schaats afbeeldt. Dat teken was bij mij bekend als het fabrieksmerk van de firma Barnewik uit Dresden (ca.1880).

Ik heb tot nu toe twee maal eerder deze bijzondere schaats in collecties gezien, maar altijd wel in een iets gewijzigde vorm en zonder het fabrieksteken van Barnewik.

Fabrieksteken van Barnewik.

Vraag:

Indien één van de Poolsterleden meer weet van dit model, zoals uitvinder en wanneer de schaats gemaakt/uitgevonden is, dan hoor ik dat graag.

Frits Locher (e-mailadres: locher@home.nl of telefoon 074 2915592)

Een goed 'verpakte' Elfstedentocht 1986 of 40.000 bekertjes van Thomassen & Drijver

In 1986 maakte de blikfabriek Thomassen & Drijver-Verblifa (Tedeco) uit Deventer veertigduizend plastic bekertjes met een Elfstedentocht-opdruk. (zie afb. Vintrine foto 7). De bekertjes maakten deel uit van een campagne om alle schaatsers van de Elfstedentocht te voorzien van een bekertje bouillon of thee, vergezeld van Deventer Koek.

Het jaar daarvoor hadden elf TDV-ers meegereden en in 1986 zouden dat er 21 zijn, waaronder zes uit Deventer. Frits Loggen uit Diepenveen, werkzaam bij de afdeling logistiek, maakte een plan om deze rijders te ondersteunen. En dat groeide uit tot een complete happening op woensdag 26 februari. In de fabriek werden vlak voor de tocht de bakers bedrukt met een rood-zwart-blauw decor en de tekst *Thomassen & Drijver-Verblifa N.V. wenst u een 'goed verpakte' tocht*. Langs de route kwamen er drie TDV-kramen, waarvan twee samen met Bussink, de fabrikant van Deventer Koek. De afdeling Bedrijf Leeuwarden stond bij de Blikvaart! St. Annaparochie (1).

Daar werd 700 liter water gebruikt om 7000 bakers te vullen met bouillon en thee. Verder werden er 4000 mandarijnen uitgedeeld en ook de Deventer Koek (de zogenaamde 'Bijtjes') vloog weg. Zelf stond Frits Loggen met een ploeg helpers in Morra, 1 km van de brug van Warns en 3 km van Staveren (2). Tussen half zeven 's morgens en twee uur 's middags schonken zij bijna 10.000 bekertjes thee en bouillon uit. Volgens Frits Loggen was het regelen van warm water een van de grootste problemen. Dankzij buurtbewoners lukte dat. Hij liep zelf steeds heen en weer met vaten van 60 liter en zag daardoor weinig van de tocht.

De derde kraam stond in Kimsverd (3). Ook daar hielpen de buurtbewoners met warm water (ruim 1000 liter!)

en haalden scholieren de weggegooid plastic bakers op om ze af te wassen en te bewaren voor een schoolfeest.

De zes rijders uit Deventer haalden allemaal de finish van de 200 km lange tocht.

De fabriek is inmiddels opgeheven. Frits Loggen kijkt nog altijd met plezier terug op deze gebeurtenis. En zijn zoon, Frits jr, herinnert zich die dag goed: 'Ik zag alleen maar handen, duizenden handen, die de bekertjes weggristen.'

Lamberthe de Jong (met dank aan Frits Loggen uit Diepenveen).
(Bronnen: Personeelsblad Tedeco en Deventer Dagblad)

Aflevering 9: Kinderboeken en reclame

Het thema schaatsen is een gewild onderwerp in de reclamewereld. Kijk 's winters de advertentiepagina's van je lijfblad of -krant er maar op na. Of let eens goed op bij de STER-spots rond de grote schaatstoernooien op de tv. Denk overigens niet dat dit iets is van deze tijd. Toen we enkele jaren geleden regelmatig snuffelden in oude jaargangen van de *Leeuwarder Courant* om materiaal voor het boek *Yn streken* te vergaren, viel ons op hoezeer ook vroeger de makers van advertenties werden geïnspireerd door een ouderwetse schaatswinter. Dus hoeft het niemand te verbazen dat we ook in onze kinderboekenkast de verwevenheid tussen reclame en het geschreven woord terugvinden. Bijna vanzelfsprekend dachten wij – toen we voor onszelf dit thema voor deze negende aflevering van *Het krabbelbaantje* hadden uitgezocht - aan Flipje uit Tiel. U weet wel: dat fruitmannelijke dat je altijd associeerde met die bekende huishoudjam. Ergens in 1960 verscheen boekje no. 23 met als titel *Kwek op het ijs*. Met daarin een gelijknamige strip, maar bijvoorbeeld ook het verhaaltje *Soezen te koop*: 'Op 't ijs staat Platzak met zijn kar, / Verkoopt er, met zijn vrouw, / Roomsoezen aan het ijspubliek. / Dat smaakt wel met die kou.' In datzelfde boekje staat nog zo'n klassieker *Het ijsfeest*. Ook in boekjes waar je het aan de buitenkant niet afziet, kom je verhaaltjes tegen die voor de schaatsboekenliefhebber erg interessant zijn.

Boekje 28 bijvoorbeeld (*Eieren zoeken*) met daarin *De schaatsles* en *Pech of bof*: 'Op 't hoekje van de vijver is / Een kleine krabbelbaan, / Waar Flipje met de kleintjes rijdt / Maar kijk, wie komt daar aan?' Naast die ne boekjes bestaan er ook verzamelbundels. In *De avonturen van Flipje* ('t Grote Flipboek 1) vonden we *De ijscoman* (langs het ijs!) en *Baantje glijden*.

Brinta

U weet van ons dat we in deze rubriek geen complete opsommingen nastreven. We zijn even voor de boekenkasten gaan staan en hebben hier en daar een greep gedaan. Dan overkomt je het ook wel eens dat je een boekje pakt waarvan je nauwelijks meer wist hoe aardig die uitgave eigenlijk is. Wat ons betreft, gold dat

deze keer voor deel VI uit *De avonturen van Bert en Bettie Brinta*. "Telkens wanneer je 5 handelsmerken, geknipt uit de zijanten van de BRINTA verpakking, plus 25 cent aan postzegels in een gesloten enveloppe hebt ingezonden aan: BRINTA, afd. Reclame, Foxhol (Gr.) ontvang je, zolang de voorraad strekt, één boekje thuis. Op de voorkant van dat zesde boekje vallen meteen de twee schaatsenrijders op die klaarblijkelijk in fel duel met elkaar zijn. Binnenin stapt Bert Brinta het bed uit en ziet dat de bloemen dik op de ruiten staan: 'een Brinta rilt niet een Brinta voelt geen koude' Leuke schaatsprentjes omlijsten een aardig verhaaltje van A.D. Hildebrand waarin schooljongens op een middag ijsvrij een onderlinge wedstrijd houden.

Een andere bekende auteur, Johan Fabricius, schreef sprookjes voor Calvé-Delft in een serie boekjes *De wondere avonturen van Arretje Nof*. Mochten jullie ooit ergens deeltje V *De vrolijke bruiloft van Arretje en Annetje* tegenkomen, sla dan eens de pagina's 11 en 15 op waar diezelfde Fabricius fraaie ijstaferelen heeft getekend. Die dateren volgens de inscripties uit 1926 en 1927.

Pieter Sta

Een buitenkant van een boek(je) zegt vaak niet alles. Dat is al zo met die zojuist genoemde bruiloft van Arretje en Annetje, maar geldt zeker ook voor *Pieter Sta*. Op het omslag van deze uitgave van de Shell Nederland Verkoopmaatschappij N.V. staat een jongetje dat met zijn schooltas in de hand op weg lijkt naar een ook afgebeelde school. Bladerend in dit dunne boekje ontdek je dat schaatsen het hoofdthema is. Pardon: we moeten ons meteen corrigeren. Het draait allemaal om hardolie. Leentje van der Plas, die bij Pieter in de klas zit, zakt door het ijs. Pieter weet meteen raad: 'Mee naar mijn huis, wij stoken olie / en is zo'n hard eens uitgedaan, / dan is die in een ommezentje / met één lucifer weer aan.' En voorzover dat nog niet genoeg is, realiseert de brigadier die een veto over het ijsvrij had uitgesproken, dat hij iets mist: 'Ik weet één ding', zo sprak hij eind'lijk, / 'bij mij thuis komt ook 'n oliehaard, / want zo'n hard is het allerbeste' / 'Da's juist', zei Klaas toen heel bedaard.'

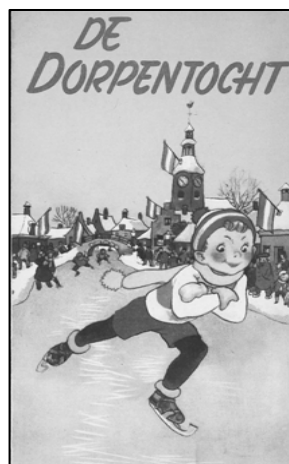
Educatie

We moeten natuurlijk ook enkele uitgaven noemen, waarin het educatieve aspect voorop staat. In onze jeugd waren wij maar wat blij dat Blue Band plaatjes bij de margarine leverde. Eerst wisten we de jeugdcyclopedie *Ik weet het* bijeen te sparen, gevolgd door het Blue Band sportboek *Veertig sporten en spelen in woord en beeld*. Achteraf kun je alleen maar concluderen – we praten in de eerste plaats voor onszelf – dat deze sportencyclopedie met diverse prachtige schaatsplaatjes de belangstelling zowel voor het sportboek als voor de schaatsport in hoge mate heeft gestimuleerd. Blue Band was overigens niet de enige margarine met plaatjes. Eind 1952 aten ze in het ouderlijk huis van de Bijlsma's plotsklaps Planta omdat zoonlief had ontdekt dat je plakplaatjes bij de plantenmargarine kon krijgen die betrekking hadden op de Olympische Spelen 1952.

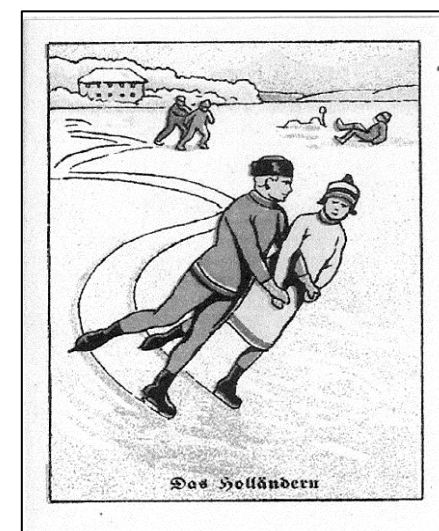
Er is ook een recent educatief voorbeeld dat wellicht deze en gene is ontgaan. Heel veel kinderen hebben in de loop der jaren een stukje aardrijkskundige kennis opgedaan via de KING Atlas. Je moest – als het ons nog goed voor de geest staat – dat dokterskopje uit de wikkel van de rol pepermunt sparen. Die KING Atlas verscheen overigens voor de eerste maal in 1936. Niet eens zo lang geleden kwamen we op een boekenmarkt een editie uit het voorjaar van 1996 tegen waarin de samenstellers nieuwe wegen insloegen. Ze kozen naast het kaartmateriaal voor een beschrijving van 41 'uit-en-thuis-in-één-dag-tochtjes'. Zowel op de fiets, lopend, varend, schaatsend, met de auto of op de motor. Met andere woorden: een atlas met daarin enkele schaatsroutes. Zoals we trouwens bij de ETOS-drogist al eens een brochure kregen met *De mooiste Schaats- en Wandelgebieden*. En had MARS ook al eens niet een alleraardigst boekje *De 40 mooiste schaatstochten van Nederland*. Maar dan hebben we ondertussen de afdeling kinderboeken verlaten en dat is niet de bedoeling.

Dorpentocht

Twee van de mooiste uitgaven rond ons thema van deze keer hebben we voor het slot bewaard. Ooit telden we 45 gulden neer voor een boekje van acht pagina's (het omslag meegeteld). Dat lijkt veel, maar *De Dorpentocht* was het onzes inziens alleszins waard. Een prachtige, kleurige uitgave van Blooker's Cacao. Die titel zet je even op het verkeerde been, want die dorpentocht is een heuse wedstrijd: 'Daar stapt ook Jantje naar de baan, / langs 't wit besneeuwde landje. / Er zal vandaag een wedstrijd zijn / en hij doet mee, ons Jantje!' Halverwege krijgt Jantje in een café enkele kopjes Blooker en vanaf dat ogenblik was elke klap raak: 'Blooker had hem kracht gegeven, / hij leek over 't ijs te zwéven.' En al

was het net op het kantje, Jantje won de eerste prijs: 'Enkel door de hulp van Blooker, / die de krachten zó zeer staalt, / had hij allen ingehaald!'

Kornkaffee

En als bewijs dat we dit soort boekjes niet alleen in Nederland kunnen vinden, belanden we tenslotte bij een nog kleiner boekje van evenzeer acht pagina's. Het heet *Eissport* en het was bestemd voor de 'kleine Freunden von Seelig's kandierten Kornkaffee'. Uit de aanduiding 'Serie 103' leiden wij af dat die koffie-firma ergens in de jaren twintig (?) een hele reeks boekjes uitgaf. Wij koesteren deze mini-uitgave, al zou het alleen al zijn om één afbeelding. Daarop is onmiskenbaar een paar schaatsenrijders aan het schoonrijden. Het draagt als ondertitel 'Das Holländern'. Ooit schreven we in het KNSB-jubileumboek *Niet over één nacht ijs* al eens over de Hollandse afkomst van deze tak van ijs-sport: 'Is het niet veelzeggend, dat de Duitsers het wel eens 'Holländern' hebben genoemd?!' Toen had Seelig's kandierten Kornkaffee onze ijswegen nog niet gekruist!

Aly en Hedman Bijlsma

Chinese schaatsen

De reis naar de Chinese hoofdstad Beijing was geboekt toen bij mij de vraag opkwam: zou het mogelijk zijn om daar schaatsen te bemachtigen? Tenslotte wordt er in China ook geschaatst. Bij die gedachte deed zich meteen een probleem voor. Hoe maak ik duidelijk wat ik wil; mijn kennis van het Chinees is niet bijster groot ..

De oplossing van dit probleem lag eigenlijk wel voor de hand en zo kwamen er tussen de overhemden en de onderbroeken een paar Friese schaatsen mee in de koffer. Wargaaster schaatsen natuurlijk. Bij het inchecken van de bagage op Schiphol moest aan een paar nieuwsgierige douaniers worden uitgelegd wat iemand in godsnaam met schaatsen in China wilde doen. Ze vonden het maar vreemd maar wensten

mij toch succes. Naast de diverse excursies in Beijing hadden wij veel vrije tijd wat mij de gelegenheid gaf op zoek te gaan naar schaatsen. In gedachte zag ik al de afgunstige blikken van de Poolsterleden voor me.

Met mijn schaatsen achteloos in de hand slenterde ik over de vele lokale markten en 'antiek centra'. Het werkte. Van alle kanten voor mij onverstaanbare reacties, maar aan de wilde bewegingen en gebaren begreep ik dat men, soms na heftige discussies, snapte wat schaatsen zijn. Vaak had ik een hele sliert Chinezen achter mij aan, wat mij deed denken aan de rattenvanger van Hamelen. Allemaal wilden ze de schaatsen even vasthouden en hadden veel plezier. Via een student die vijf woorden Engels sprak was er een jonge man die bevestigde dat hij thuis wel schaatsen had, maar hij woonde een 600 km buiten Beijing. Op een gegeven moment wandelde ik weer over een markt toen ik achter mij iemand hoorde vragen: "Een paar friese doorlopers mijnheer?" Het bleek een landgenoot te zijn die mij zag lopen met mijn schaatsen. Hij zal wel gedacht hebben, die vent is goed gek. Hij woonde al 8 jaar in Beijing en vertelde dat hij vaak op markten kwam. Schaatsen had hij nog nooit gezien en gaf mij dan ook niet veel hoop. Hij bleek gelijk te hebben, ik heb geen schaatsen kunnen vinden, helaas! De laatste dag van ons bezoek in Beijing ging ik toch weer naar een antiekmarkt met honderden piepkleine winkeltjes, nu met de bedoeling om mijn schaatsen te verkopen. Het eerste paar, van P.S. Zwart uit Warga, verkocht ik aan een enthousiaste jonge vrouw. Special price for the most beautiful lady of Beijing. Zij zwichtte. Het andere paar, van B. Lantinga, ging minder vlot. Een oudere handelaar bood wel geld maar was taai.

Wij lagen op knieën voor zijn winkel met een vel papier en een calculator tussen ons in en wel 30 man in een cirkel om ons heen. Alle acteerregisters moesten open om een redelijke prijs te bevechten, maar het lukte. Na een indrukwekkende vakantie in Beijing zijn we weer afgereisd naar Wergea – zonder schaatsen!

Jitse Hotsma
(illustratie René Diekstra)

Boek en zopie

100 Jaar ijsbaan in Lopik - H.W. Luten

Ter gelegenheid van het feit dat Lopik sinds 1901 beschikt over een ijsclub en een eigen ijsbaan heeft de **IJclub Centrum Lopik** een jubileumuitgave laten samenstellen door dhr. H.W. Luten. De qua vormgeving eenvoudig ogende publicatie - met name het afgedrukte illustratiemateriaal is van een matige kwaliteit - vertelt het verhaal van de georganiseerde schaatssport van het centraal in de Lopikerwaard liggende Lopik. Het begon in 1901 met ijsclub De Nieuwe Vogelzang, die haar banen aanlegde op het Rappeland, 'gelegen achter het dorp'. Dat er ook al eerder werd geschaatst in Lopik is te lezen in een artikel uit de Schoonhovensche Courant van 7 december 1901: 'Nog herinnert zich menigeen hoe de Vogelenzang weleer honderden mensen lokte, hoe daar op zijn Oud-Hollandsch beentjeover werd gewipt en hoe men daar elkander mat in vlugheid en kracht.' De huidige ijsclub, IJclub Centrum Lopik, heeft een prachtige ijsbaan aan de Laan nabij boerderij De With.

De jubileumuitgave - in gekopieerde vorm - van IJclub Centrum Lopik is te bestellen bij dhr. J.P. Smiesing - Burgemeester Schumanlaan 43 (of 45) 3411 XM Lopik. Het telefoonnummer is 0348 553641. U betaalt zeven euro - inclusief verzendkosten - voor deze uitgave.

Hekendorp 100 jaar op het ijs - Hildo Jansma

Het aan de Hollandse IJssel gelegen Oudewaterse buurtschap Hekendorp kent sinds 12 december 1902 een ijsclub met een geheel eigen verenigingstraditie. Ter gelegenheid van dit eeuwfeest presenteerde de **Hekendorpse IJclub** onlangs een jubileumboekje met als titel 'Hekendorp 100 jaar op het ijs'. De tekstuele inhoud van deze uitgave is vrijwel identiek aan die van het hoofdstuk 'Hekendorp viert in 2002 feest' in het elders in deze rubriek beschreven boek 't Kan vriezen, 't kan dooien. Veel fotowerk en een verzorgde lay-out maken deze uitgave - in kopievorm - toch tot een alleraardigste aanschaf voor de verzamelaar.

Voorzitter Hildo Jansma, hij woont langs de ijsbaan op de Dubbele Wiericke, stuurt u 'Hekendorp 100 jaar op het ijs' graag toe.

Het adres van Hildo is Oostkade 2, 3467 PL te Hekendorp, zijn telefoonnummer is 0182 503264. U betaalt inclusief verzendkosten vijf euro.

Folklore op houtjes - Jan de Jong

Ik kwam de uitgave tegen in Schaatsseizoen 2002-2003. 'Folklore op houtjes' is het in 2001 uitgegeven jubileumboek van de Heerenveense ijsclub **Lyts Klein Thialf**. Lyts Klein Thialf werd in 1876 opgericht als tegenhanger van het

deftige Groot Thialf. Daar waar de maatschappijvisie van de heren directeuren van Groot Thialf blijkens het jubileumboek van de Koninklijke IJsvereniging Thialf te wensen overliet, organiseerde Lyts Klein Thialf juist wedstrijden voor de minder bedeelde kinderen -'de earne bêrn fan 't Feen'- in de samenleving. 'Folklore op houtjes' is prettig geschreven en staat vol met anekdotes. Een zowel qua inhoud als qua vormgeving prachtig verzorgde uitgave die een speciaal plekje verdient op uw boekenplank. U kunt 'Folklore op houtjes' bestellen bij boekhandel Overdiep, postbus 27, 8440 AA

Heerenveen. Het telefoonnummer van Overdiep is 0513 622533. U betaalt inclusief verzendkosten 15 euro.

Schaatsseizoen 2002-2003 - Hedman Bijlsma e.a.

In november verscheen de dertigste, een dit keer Olympisch-oranjegekleurde, editie van het schaatsjaarboek **Schaatsseizoen**. Inmiddels is Schaatsseizoen één der langst bestaande jaarboeken in de schaatswereld. Bij mijn weten bestaat slechts het jaarboek van de Stockholms Skridskoseglarklubb al langer; aan het begin van de twintigste eeuw publiceerde deze traditierijke Zweedse toerclub al een eerste jaarboek!

Naast veel uitslagen en ranglijsten, Schaatsseizoen is tenslotte een statistisch jaarboek, bevat het ook dit jaar weer de nodige historische informatie zoals het hoofdstuk 'De baanveger heet nu Zamboni'. Op veler verzoek is ook het hoofdstuk het 'Paspoort' weer teruggekeerd, een hoofdstuk waarin de Schaatsseizoenlezers (waaronder veel mediavertegenwoordigers!) kennis kunnen maken met de schaatsers uit binnen- en buitenland. U kunt deze jubileumeditie bestellen door overmaking van 21 euro op giro 341405 ten name van Stichting Schaatsseizoen, Kennemerland 286, 9405 LT Assen.

In Zweden worden ieder jaar boekjes uitgegeven door de grote schaatstoerclubs. Ik noemde u al het jaarboekje van de **Stockholms Skridskoseglarklubb**, maar ook **Langfards Skridsko Vasteras**, **Linkopings Langfardsskridskoklubb** en

Goteborgs Langfardskridsko Klubb geven sinds enige jaren een jaarboekje uit. Deze boekjes zijn over het algemeen prachtig geïllustreerd en voorzien van sfeervolle kleurenfoto's. Bij het doorbladeren van de jaarboekjes zult u overigens ontdekken dat het recreatieve toerschaatsen in Zweden immens populair is, alleen de Stockholms Skridskoseglarklubb heeft al duizenden leden. En er is ijs van november tot maart! Bij interesse in één der jaarboekjes kunt u contact met mij opnemen.

Tom Streng

Jubileumboek "Foarút" uit Surhuisterveen

De IJclub "Foarút" uit Surhuisterveen (Fr.) bestaat 125 jaar en ter gelegenheid hiervan is er een jubileumboek uitgegeven. Het boek is voorzien van een harde kaft en telt 112 blz. Het geheel is goed gedocumenteerd, jammer dat er weinig illustraties en fotomateriaal zijn opgenomen. Wel is er een paginagrote foto van Abe Lenstra terug te vinden. Aardig om te vermelden is dat een aantal oude notulenboeken op het laatste moment nog boven water (ijs) kwam. De kopij lag al bij de drukker toen op een verkoopdag een kast werd verkocht waarin de notulenboeken werden teruggevonden. Gelukkig kon er nog op tijd worden geput uit de gevonden documenten.

Het geheel ziet er verzorgd en overzichtelijk uit, wat de aanschaf de moeite waard maakt. Wie deze uitgave wil toevoegen aan zijn verzameling kan 21,50 euro overmaken op rek.nr.81.91.01 ten name van boekhandel Douma, De Dellen 2a, 9231 EB Surhuisterveen. Vermelding: 125 jaar IJclub "Foarút".

Harry Karssies

't Kan vriezen, 't kan dooien

Met deze titel werd op de 11de van de 11de een prachtig boek met als ondertitel *Een unieke terugblik op 125 jaar winter in Woerden en omstreken* ten doop gehouden. Een schrijverscollectief van 10 mannen - waarom geen vrouw erbij?- onder redactie van Cees Meijers heeft een mooi beeld geschetst van de schaatscultuur in het hart van Het Groene Hart. Elf mensen, waaronder ons gewaardeerd redactielid Tom Streng, hebben veel tijd en energie gestoken in dit boek. Nu begrijp ik ook beter de presentatiedatum. Of was dit toch toeval?

Dit boek is geen jubileumboek in de strikte zin van het woord, maar er wordt toch veel geschreven over de ijsclubs in de omgeving van Woerden: clubs uit Driebruggen, Waarder, Harmelen, Hekendorp, Kamerik, Oudewater, Montfoort, Papekop, Zegveld en, last but not least, Linschoten, passeren de revue.

Het is een echt regionaal boek geworden en dat heeft een voordeel boven een jubileumboek van een club. In een oogopslag komt de gehele streek tot leven, wat betreft het reilen en zeilen van de ijsclubs. De opkomst, maar ook de neergang ervan. Want, opmerkelijk, nogal wat ijsclubs zijn in het verleden onder-

gesneeuwd en nooit meer uitgegraven. Niet alleen aan ijsclubs wordt aandacht besteed. Ook strenge winters met hun sociale noden en bijzondere tochten, die er vanuit deze regio gemaakt werden, krijgen aandacht.

De tekst wordt voortreffelijk ondersteund door een keur aan foto's, die door een technisch foeffe een ouderwets bruin tintje hebben gekregen. Hier en daar zijn wel wat kleine foutjes blijven zitten. Op pag. 97 bijvoorbeeld wordt in de tekst gesproken van H. Deins, terwijl onder het krantenartikel van zijn hand op dezelfde bladzijde H. Dijns staat. Maar een kniesoor die daar op let.

Nogal zwakjes vond ik de inleiding van het hoofdstuk *Schaatsen en schaat-senmakers in Woerden en omgeving*. De schrijver laat daar (pag.13) de schaatsers uit de oudheid kaakbotten onder de voeten of klompen binden en schaatsers uit de dertiende eeuw op primitieve ijzers schaatsen, die volgens hem aanvankelijk rechtstreeks onder schoen of klomp gebonden werden.

Afgezien van deze kleine uitglijder is dit boek een mooie aanwinst voor de verzamelaars van schaatsboeken. Het boek is te koop bij Goudriaan Jongerius, Postbus 6, 3465 ZG Driebruggen, de prijs is 24,50 euro exclusief verzendkosten, ook telefonisch te bestellen: 0348 501388

Anrie Broere

Advertentie

Te koop boekje,

"IJlst stad van schaatsenma-
kers
door
Edsko Hekman

Mooi geïllustreerd boekje met veel foto's, inclusief een poster van de firma Nooitgedagt (formaat A2).

Kosten € 10 exclusief porto en emballage.

Te verkrijgen bij B W v d Pennel Mariikelaan 7 te Bennekom

Haast u er zijn nog drie exemplaren voorradig!!!!!!!

Goed beslagen ten ijs komen

De één na laatste bladzijde heb ik voor mezelf gereserveerd om in de positie van bestuurs- en redactielid mijn medebestuurders, redactieleden en medewerkers te bedanken voor hun inzet voor Kouwe Drukke. Tevens wil ik nog een paar wensen kenbaar maken.

Nu de wensen:

Ik ben van mening, dat de stichting "De Poolster" hoognodig een website moet hebben. Om goed bereikbaar te blijven moeten we toch die weg op, al was het maar, dat algemene vragen die bijvoorbeeld voor het secretariaat bestemd zijn, niet meer bij mij terecht komen. Een website maken kan ik nog niet, bijhouden zou voor mij een taakverzwaring betekenen, dus wie wil hier eens induiken?

Verder hoop ik op heel veel kopij. De map met artikelen is nagenoeg leeg. Als er dus niets wordt ingestuurd dan wordt het moeilijk om veertig bladzijden vol te krijgen.

Als laatste wens ik alle lezers van ons blad een goed verzameljaar toe en wil ik iedereen bedanken voor de mooie en originele kerst- en nieuwjaarskaarten die ik mocht ontvangen.

Bart van de Peppel

Oproep

Geachte redactie

Thans ben ik bezig met het schrijven van een artikel over het gereedschap van de eendenkooiker. In dat kader ben ik op zoek naar een ijsbijl en een ijszaag. Tevens verzamel ik dit soort gereedschap. Mag ik u verzoeken een oproep in "Kouwe Drukke" te doen. Dank bij voorbaat voor uw moeite en medewerking. Met vriendelijke groet,

G.J.S. Vink
Verl. Talmalaan 15
3762 AA SOEST

Door verzamelaar van en schrijver over oud gereedschap te koop gevraagd: originele, gebruikte ijsbijl en ijszaag

Telefoon 035 6010116

E-mail gis.vink@hetnet.nl

In het vervolg verschijnt Kouwe Drukke aan het einde van de maanden januari, april en september.

Kouwe Drukke

Kouwe Drukke is een uitgave van de Stichting "De Poolster", verzamelkring van schaat-
sen en winterse objecten, en verschijnt driemaal per jaar.

Abonnement € 20 per jaar, inclusief verzendkosten en de kosten van de jaarlijkse bij-
eenkomsten.

Misdrukken, bezorgfouten of iets dergelijks a.u.b zo snel mogelijk doorbellen naar:

Bart van de Peppel, tel. 0318 416489

Redactie-adres.

Bart van de Peppel
Marijkelaan 7
6721 GN Bennekom
e-mail b.w.vd.peppel@hccnet.nl.

Leden redactie

Annie Broere (hoofdredacteur)	tel. 0316 223081 e-mail: acbroere@hetnet.nl
Tom Streng (coördinator, redacteur)	tel. 0348 563100 e-mail: tom.streng@planet.nl
Minne Nieuwhof (redacteur)	tel. 0318 420327 e-mail M.Nieuwhof@hetnet.nl
Bart v. d. Peppel (beeldredactie, fotografie)	tel. 0318 416489 e-mail: b.w.vd.peppel@hccnet.nl

Opmaak en druk

Bart van de Peppel tel. 0318 416489 e-mail: b.w.vd.peppel@hccnet.nl

Leden bestuur Stichting "De Poolster"

Matthy van Klaveren (voorzitter)	tel. 0251 241492 e-mail: Matthy.Klaveren@wanadoo.nl
Huib Snoep (secretaris)	tel. 023 5613848 e-mail: sndoos@xs4all.nl
Bart van de Peppel (penningmeester)	tel. 0318 416489 e-mail: b.w.vd.peppel@hccnet.nl
Wiebe Blauw (lid)	tel. 0521 517020 e-mail w.blauw@planet.nl

Ledenadministratie:

B.W. van de Peppel, Marijkelaan 7, 6721 GN Bennekom. Tel. 0318 416489

Abonnement

Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht **€ 20** over
te maken op **gironummer 7753528** t.n.v. **B.W. v. d. Peppel -INZ Poolster**

**Marijkelaan 7
6721 GN Bennekom**

Vermeld vooral – INZ Poolster – achter B.W. v. d. Peppel! Ook bij de mededelingen
vermelden waarvoor het geld wordt gestort.

Kopij

Voor het voorjaarsnummer van Kouwe Drukke moet de kopij

Uiterlijk vrijdag 11 april 2003

binnen zijn op bovengenoemd redactie-adres. Handgeschreven, getypt, maar bij voor-
keur op diskette of e-mail (e-mail: b.w.vd.peppel@hccnet.nl). Kleine berichtjes kunnen
ook worden doorgebeld, maar a.u.b. niet op het allerlaatste moment.

**De artikelen in Kouwe Drukke mogen zonder schriftelijke toestemming van de
auteurs niet worden gebruikt voor andere publicaties.**